

Zlatko Uzelac

Kartograf povijesnog atlasa

Željko Škalamera, 27. 4. 1929, Punat – 15. 8. 2009, Zagreb

U Zagrebu je u 81-oj godini, 15. kolovoza 2009, umro Željko Škalamera, povjesničar umjetnosti, konzervator, urbanist-konzervator i urbanolog, kartograf, povjesničar kartografije i povijesni geograf, polihistor, vrsni crtač i ilustrator.

U *Gordoganu* je Željko Škalamera, sa za njega karakterističnom savjesnošću, temeljitošću i preciznošću, a velikom erudicijom i širinom, objavio recenziju *Likovne enciklopedije Jugoslavije* (1990. godine u br. 29-30), jedinu uopće objavlvenu kritičku recenziju tog svojevremenog velikog pothvata Leksikografskoga zavoda.

Rođen u Puntu na Krku 27. 4. 1929. g. u obitelji istarskih emigranata iz Brseča, Riječanin po osnovnom, a potom i gimnazijskom obrazovanju u sušačkoj gimnaziji, a Zagrepčanin zadnjih šesnaest godina života, Željko Škalamera najveći dio svoga vijeka, preko četiri i pol desetljeća, proživio je u Beogradu i jedan je od onih Hrvata koji su kulturi toga grada i osobito znanosti o njemu dali svoj ne mali doprinos. Nezaobilazni je istraživač njegove neobično slojevite urbane povijesti, otkrivač i valorizator njegovih najvažnijih, a osobito najskrivenijih i gotovo zaboravljenih poglavlja, te uz sve to i njegov zaštitnik-konzervator u posebno opasnom razdoblju ozbiljnijih prijetnji razgradnjom.

U Beograd je Škalamera došao 1946. g. kao 17-godišnjak sa stipendijom za vojno Geodetsko učilište, a s poznatom generacijom studenata koja je u Pragu 1. 9. 1948. odbila potpisati Rezoluciju IB, morao je prekinuti krajem prethodne godine započetu

kartografsku specijalizaciju na uvaženom praškom Vojenskom zeměpisnom ústavu.

Dovršivši potom geodetsku specijalizaciju za kartografa, počeo je s radom u vojnom Geografskom institutu, gdje je najprije radio na reprodukciji karata, da bi zatim ubrzo i vodio grafičke pripreme i tehničku redakciju mnogih kartografskih izdanja, na primjer karte Jugoslavije u mjerilu 1:750 000, te posebno onih u mjerilu 1:100 000, a već 1952. g. ostvario je i svoj prvi projekt povijesnoga atlasa, povijesni atlas NOR-a u izdanju Vojnogeografskog instituta.

Otvorenost interesa te živi temperament nespojiv s vojnom službom doveli su ga 1957. do odluke o napuštanju Instituta i – na nagovor Lazara Trifunovića – upisa na studij povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu, koji je dovršio 1961. uzdržavajući se pretežno crtanjem ilustracija, a odmah nakon studija zaposlio se u netom osnovanom Zavodu za zaštitu spomenika kulture grada Beograda. U 12 godina koliko je ostao u Zavodu bitno je zaslužan za uspostavljanje velike dokumentacijske baze, općeg istraživačkog usmjerenja te znanstvenih kriterija valorizacije u tadašnjoj konzervatorskoj praksi.

Najprije se stjecajem okolnosti pozabavio u to vrijeme, pa i dugo godina kasnije, središnjom konzervatorskom temom u Beogradu – Knez Mihajlovom ulicom, a u povodu nje i historicizmom u arhitekturi, izrađujući jednu od prvih konzervatorskih “podloga” za neki urbanistički plan, za Urbanistički plan podru-

Željko Škalamera u Slavonskom Brodu godine 1999, snimljeno s terase nebodera uz brodsku Tvrđavu

čja Knez Mihajlove ulice 1962. g. Suprotno tada dominantnome stavu o “pseudostilovima” – i uopće negativnome određenju prema arhitekturi 19. stoljeća – podržavanome velikim modernističkim ambicijama za radikalnim prekrajanjem i toga najstarijega i najočuvanijega dijela gradskoga središta, Škalamera je, unatoč i svom (kako se kasnije prisjećao) izrazitom, netom dovršenom antihistoricističkom obrazovanju, a zahvaljujući znanstvenoj savjesti i nepotkupljivosti, koja ga je krasila u čitavom njegovom radu, odbacivši ideološke predrasude, valorizirao urbanističku cjelinu i njenu ukupnu arhitektonsku baštinu te spasio ambijent od tadašnjeg namjeravanog rušenja. Ta je valorizacija bila jedna od prvih valorizacija historizma u arhitekturi, a svojom objavom, osobito u časopisu *Arhitektura urbanizam* 1963. (te u *Saopštenjima* Zavoda, 1964), izvršila je i važni utjecaj na širenje ideje zaštite bezbrojnih sličnih ambijenata u manjim sredinama, gdje su se također u planovima počele spremati velike devastacije i “modernizacije”.

Usljedila je zatim i prva temeljita valorizacija secesijske arhitekture, kao rezultat proširenih istraživanja za uspostavljanje opsežne i vrlo uzorno strukturirane dokumentacijske baze Zavoda, koju je godinama vodio i dobrim dijelom sam ispunio, a zahvaljujući njegovoj knjižici *Secesija u arhitekturi Beograda*, 1967. g. beogradski primjeri bili su obilno predstavljeni u općim pregledima valorizacije secesije koja je nešto kasnije uslijedila diljem Europe. Godine 1969. priredio je i izložbu *Stil oko 1900, secesija*.

Nakon toga, pa dijelom i paralelno, započeo je s još izazovnijim, vrlo uzornim i do danas metodološki instruktivnim projektom istraživanja i zaštite povijesne jezgre Zemuna, projektom čiji su rezultati objavljeni u dvije publikacije *Staro jezgro Zemuna I i II*, 1967. i 1968. g. kao i različitim pojedinačnim radovima (o zgradi zemunskog Magistrata, zemunskom graditelju Franji Jenču, te nizu drugih zemunskih tema). Središnji rezultat ovoga projekta bila je integralna zaštita cjeline ambijenta povijesne jezgre jednoga grada, koja uključuje svu slojevitost njegove baštine, pa jednako i njenu efemernu arhitekturu i efemerne ambijente. Iz takve analize, a u suradnji s beogradskim urbanistom Josipom Svobodom, razvio je osebujni urbanistički projekt za Gardoš, ribarski i malogradski dio grada na padini Zemunske kose, koji je trebao doživjeti turističku valorizaciju povezanu posebno s dunavskim kejom.

Projekt za Gardoš nije realiziran, ali je srodan projekt za Skadarliju 1970. g., na temelju valorizacije još efemernije arhitekture, konceptualno ovdje spretno povezane za “boemsku” tradiciju nekadašnje beznačajne ulice na periferiji gradskoga centra, koja je tada bila predviđena za rušenje, začudo doživio veliki uspjeh, postavši jednom od najvažnijih gradskih atrakcija.

U razgranatoj aktivnosti i brojnim temama i interesima na kraju 60-ih godina središnje mjesto i svojevrsnu krunu znanstvenog istraživanja svakako predstavlja metodološki izvanredno i znanstveno instruktivno otkrivanje i precizna rekonstrukcija izgubljenih i do tada vrlo malo poznatih, ključnih poglavlja urba-

Željko Škalamera – nepotpuna bibliografija

1. Reprodukcijska Geografskih karata. Grafička revija 5, Beograd 1955.
2. Istarski atlas oslobodilačkog rata naroda Jugoslavije 1941-1945, Beograd 1952.
3. Svet u džepu (s P. Miličevićem). Beograd 1956. (kartografski radovi)
4. Zemlje sveta, mali geografski priručnik, Beograd 1958. (kartografski radovi)
5. Knez Mihajlova ulica. Arhitektura urbanizam 21, Beograd 1963.
6. Knez Mihajlova ulica (u suradnji s Z. Jakovljević). Saopštenja 3 Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, Beograd 1964.
7. Tri zgrade zemunskog magistrata. Rad vojvodanskih muzeja sv. 14, Novi sad 1965.
8. Školski istorijski atlas (s G. Škrivanić, V. Stojančević, R. Novaković) Beograd 1965.
9. Staro jezgro Zemuna I, Istarski razvoj. Saopštenja 5 Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, Beograd 1966.
10. Arhitektonsko nasleđe grada Beograda (s J. Sekulić). Saopštenja 4 Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, Beograd 1966.
11. Kulturno-istorijski elementi regionalnog prostornog planiranja. Beograd 1967. (referat na Savjetovanju Urbanističkog društva Beograda)
12. Secesija u arhitekturi Beograda 1900-1914. Zbornik za likovne umetnosti Matice srpske 3, Novi Sad 1967.
13. Staro jezgro Zemuna II, Arhitektonsko nasleđe. Saopštenja 7 Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, Beograd 1967.
14. Prilog proučavanju kartografskih izvora za istoriju Beograda XIX. veka. Godišnjak grada Beograda knj. XIV., Beograd 1967.
15. Zemunski graditelj Franja Jenč. (s M. Dabidžić), Muzej grada Beograda, Katalog izložbe, knj. 9, Beograd 1968.
16. Zemun, turistički plan grada. Zemun 1968.
17. Kuća zemunskog trgovca Miloša Uroševića. Zbornik Istarskog muzej Srbije 6, Beograd 1969.
18. Obnova "Srpskog stila" u arhitekturi. Zbornik za likovne umetnosti Matice srpske 5, Novi Sad 1969.
19. Stil oko 1900., Secesija (s M. Jovanović). Katalog izložbe, Beograd 1969.
20. Zrenjanin, prethodna velozicacija starog gradskog jezgra. Zrenjanin, 1969. (elaborat u Gradskom muzeju u Zrenjaninu)
21. Skadarlija, istorijat i valorizacija, 1970, (elaborat u Zavodu za zaštitu spomenika kulture grada Beograda).
22. Kosančev venac, istorijski razvoj i valorizacija, 1970 (elaborat u Zavodu za zaštitu spomenika kulture grada Beograda).
23. Arhitekta Milan Tabaković (1860-1946). Zbornik za likovne umetnosti 6, Novi Sad 1970.
24. Mapa jednog dela beogradskog distrikta iz 1721. Godišnjak grada Beograda knj. XVIII, Beograd 1970.
25. Ivo Maroević, Sisak – grad i graditeljstvo (prikaz). Arhitektura urbanizam 66, Beograd 1970.
26. Kako u Beogradu prezentovati istoriju. Arhitektura urbanizam 64/65, Beograd 1971.
27. Beogradska Nova Donja varoš u XVIII veku. Godišnjak grada Beograda knj. XVIII, Beograd 1971.
28. Beograd plan grada. Turistički i panoramski plan grada. Beograd 2971. (2. izdanja)
29. Planovi Beograda iz 1688. Urbanizam Beograda 20, Beograd 1972.
30. Beograd na starim gravirama (sa Ž. Novaković). Katalog izložbe MGB, Beograd 1972. (recenzija)
31. Lokacije nekih znamenitih beogradskih građevina XVI. i XVIII. veka. Godišnjak grada Beograda knj. XX, Beograd 1973
32. Monografija o Džamiji (A. Andrejević, Aladža Džamija u Foči) Politika 2. 1973. (prikaz)
33. Planovi barokne rekonstrukcije Beograda iz 1717-1740. Urbanizam Beograda 22, Beograd 1973.
34. Planovi Beograda iz 1789. Urbanizam Beograda 24, Beograd 1973.
35. Osvetljavanje spomenika kulture i starih gradskih delova (referat ... Hvar 1973)
36. Pregled kartografije jugoslavenskih zemalja (s N. Radošević). Kartografija, Beograd 1973. (recenzija)
37. Istarski razvoj Beograda. Generalni urbanistički plan Beograda. Beograd 1974.
38. Zgrada skupštine. Beograd 1974.

ne povijesti Beograda, orijentalnoga velegrada 17. stoljeća, te osobito sve tri faze baroknoga Beograda 18. stoljeća, kao i njegove razgradnje i ponovne orijentalne obnove. Rezultati višegodišnjih istraživanja započelih studijskim boravkom u Beču 1965, pribavljanjem novih i do tada nekih od nepoznatih planova grada iz toga vremena, objavljeni su najviše tijekom posljednje tri godine rada u konzervatorskoj službi, koju je napustio 1973, a prvenstveno u nizu članaka publiciranih najvećim dijelom u *Godišnjaku* Muzeja grada Beograda. Same, izvanredno precizne i karakteristično crtane, Škalamerine kartografske rekonstrukcije iz tih radova objavljene su i na brojnim drugim mjestima, a često se opetovano publiciraju i koriste sve do danas. Njegov tada najuvjerljivije demonstriran specifični postupak analize kartografskih izvora, preciznom rektifikacijom kartografskih deformacija, potpomognut svladavanjem kartografski, ali i svim drugim mogućim izvorima dokumentiranog slijeda događaja u procesu ur-

bane transformacije, možemo slobodno odrediti kao univerzalno primjenjivu Škalamerinu analitičku kartografsko-urbanološku metodu, nezaobilaznu za analize transformacija bilo kojega grada i osnovni instrument urbanističko-konzervatorskog pristupa.

Napustivši konzervatorsku službu, idućih deset godina bio je zaposlen u Narodnoj biblioteci Srbije radeći na formiranju i sređivanju kartografske zbirke. Bio je i pomoćnik direktora. Biblioteke, a zatim je prijevremeno umirovljen 1983. iz zdravstvenih razloga u 54-oj godini. Iako se temi urbane povijesti Beograda povremeno vraćao i kasnije, najprije 1976. i 1978. g. na poticaj Mirjane Popović, a zatim više puta i 80-ih godina, glavne rezultate i plodove svojih nalaza i svojega rada dragovoljno je i velikuodušno, kao što je to često činio i u ostalim prilikama, prepustao drugima, prijateljima i suradnicima.

39. Planovi Beograda u prvoj pol. XIX. veka. Urbanizam Beograda 26. Beograd 1974.
40. Područje Novog Beograda na istorijskim planovima. Urbanizam Beograda 25. Beograd 1974.
41. Mesto, uloga i obrada kartografske zbirke u muzeju. Beograd 1974.
42. Istorioografski planovi Beograda od III. V. Do 1850. Istorija Beograda 1 i 2. Beograd 1974.
43. Atlas kulture SR Srbije, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Beograd 1974., nedovršeno
44. Područje knez Mihailove ulice ..., Galerija SANU 26. Beograd 1975.
45. Popunjavanje Kartografskog fonda sa sekcijским kartama. Elaborat Narodne biblioteke SR Srbije... Beograd 1975.
46. Urbani razvoj Dorćola (s M. Popović). Godišnjak grada Beograda knj. XXIII. Beograd 1976.
47. Kartografski eksponati na istorijskoj izložbi. Zbornik Istorijskog muzeja Srbije, Beograd 1977.
48. Urbani razvoj Dorćola (s M. Popović). Godišnjak grada Beograda knj. XXV. Beograd 1978.
49. Beograd 1688. na planu J. B. Gumpa. Narodna biblioteka Srbije, Beograd 1978.
50. Ohrid. Turistički plan grada ... Turističko društvo, Ohrid 1979.
51. Katalog Kartografske zbirke Biblioteke legata A. I V. Milatoviću u SAN-u, Titograd 1980.
52. Katalog karata i atlasa u Biblioteci Manastira Hilandara, 1980.
53. Najstarija sačuvana kuća u Beogradu iz XVIII. veka. Godišnjak grada Beograda knj. XXIX. Beograd 1982.
54. Beogradska tvrđava (s M. Popović). Arheološki institut u Beogradu, Beograd 1982., Urbanizam Beograda br. 68, 1983.
55. Školski istorijski atlas za osnovne škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1983.
56. Beogradske razglednice 1896-1941. Godišnjak grada Beograda knj. XXX. Beograd 1983.
57. Arhitekta Nikola Krasnov, sveske DIUSRS 14, 1983.
58. Katalog biblioteke poklona A. V. Militović – Kartografska zbirka, Titograd 1984.
59. Kalandari "Genexa" 1983-1987 (izbor karata i legende)
60. Beograd 1884. Godišnjak grada Beograda knj. XXXI. Beograd 1984.
61. Secesija u srpskoj arhitekturi, Zbornik N.M XII/2, 1985.
62. Beogradska tvrđava, prikaz (s M. Popović), sveske DIUS. 17/1986.
63. Katalog atlasa, karata i planova arhivske zbirke Vojnogeografskog instituta: 64. 64. Atlasi, karte i planovi do 1918. (s A. Vujović), VGI, Beograd 1987.
65. Geografski atlas sveta ... Ljubljana, beograd 1989.
66. Isusovačka arhitektura u Beogradu u 18. st.... Zagreb 1990.
67. Toponimija Brsečine. Liburnijske teme 1990.
68. Na marginama Likovne enciklopedije Jugoslavije (prikaz), Gordogan br. 29-30, Zagreb 1990.
69. Kartografija Srbije i jugoslavenskih zemalja od XVII do XIX. veka. Srbija i susjedne zemlje na starim geografskim kartama, Beograd, 1991.
70. Srbija i susjedne zemlje na starim geografskim kartama, Katalog 70, Beograd 1991., 228 (izložba, publikacija)
71. Stjepan Glavač i njegovo djelo. Historijsko-kartografska studija, rukopis nedovršen, Zagreb 1992.
72. Glavač u sredini luka između Jana Sambucusa i Jana Lipszkyja. Historijsko-kartografska studija, rukopis nedovršen, Toronto-Zagreb 1994.
73. Zagreb na geodetsko-katastarskim zemljovidima i u zemljišnim knjigama. Zagreb 1994.
74. Descriptio Croatiae (recenzija), Geodetski list 1, Zagreb 1994.
75. Zemljovid Splitsko-dalmatinske županije (s I. Stojak), Split 1994.
76. Franciskanska izmjera Istre 1817.-1824., Istarski geodet god. III. br. 1, Pazin, 2000., str. 2-17.
77. Istra na jednoj napoleonskoj karti topničkog satnika Bacler Dalbea iz 1797., Istarski geodet god.V. br.1, Pazin, 2007., str. 5-28.
78. Rijeka, grad i regija na zemljovidima i zemljišnim kartama, rukopis nedovršen.

Središnji interes u to doba, u vrijeme prelaska u Narodnu biblioteku, bila je izrada ambiciozno zamišljenoga *Atlasa kulture SR Srbije*, za koji je kao i u nizu drugih svojih zamisli, prije, a osobito poslije toga, Škalamera izradio sve, od koncepcije, koja je unaprijed bila izvanredno nacrtana do svakog detalja i konačnoga izgleda svake zamišljene pojedinačne stranice, do sveobuhvatno enciklopedijski koncipiranih okvira cjeline koju je bilo još samo potrebno do kraja popuniti i ispuniti. Takav izuzetni postupak u slučaju *Atlasa kulture* pokazao se kontraproduktivnim iz dva razloga. S jedne strane, precizno znanstveno utemeljeno kartiranje činjenica s crtežima, npr. spomenika kulture (svih u istom mjerilu!) na velikoj karti Srbije, odjednom je dalo za mnoge zapanjujuću stvarnu sliku kulturne baštine Srbije, bitno različitu od uobičajene, s velikom reafirmacijom veličine, gustine i raznovrsnosti kulturne baštine prvenstveno u Vojvodini u odnosu spram one u Srbiji. S druge strane, kartiranje činjenica poka-

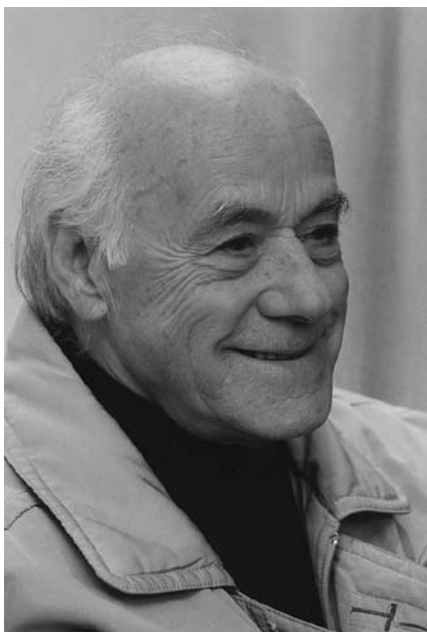
zalo je i druge neravnomjernosti, veliku centralizaciju kulture nasuprot brojnim prazninama, pa je ukupna slika unatoč izvannredno privlačno, suvremeno i konceptijski daleko ispred svoga vremena, 1974. godine realiziranoga pilot-otiska, bila nepovoljna i ponajprije politički – tada, a bila bi i danas – neprobavljiva i neprihvatljiva.

Taj najambiciozniji Škalamerin projekt zato je bio zaustavljen i nikad nije nastavljen, međutim drugi njegov srodni projekt na istom tragu i koncipiran na istim premisama, ali na još široj koncepciji i u potpunosti izveden kao autorski i samostalan rad, začudo je bio prihvaćen doživjevši čak sedam izdanja. To je bio *Školski istorijski atlas za osnovne škole* u izdanju Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1983, remek-djelo u svojoj vrsti, koje širinom, preciznošću i znanstvenom utemeljenošću, slobodnom i uravnoteženošću, kao i obiljem najraznovrsnijih i vrlo

pregledno kartiranih podataka, te napose izvanrednim crtežima, a Škalamera je potpuni autor svakoga detalja od korica do korica atlasa, nije ni blizu imalo premca u nas u svojoj vrsti, a osobito ga nije imalo kasnije (dovoljno je na primjer usporediti ovaj Škalamerin školski atlas s ambiciozno zamišljenim i mizerno realiziranim povijesnim atlasima Leksikografskoga zavoda).

U to vrijeme, 80-ih godina, provevši nekoliko godina u Torontu, Škalamera se povremeno vraćao različitim temama, a otvarao je i neke nove, poput izvanrednoga rada o arhitekti Nikoli Krasnovu, na tragu i ranijega bavljenja opusima niza arhitekata, od kojih je u velikoj širini svog znanja publicirao tek jedan manji dio. Međutim, spomenuta u *Gordoganu* 1990. godine objavljena recenzija *Enciklopedije* bila je prvi rad koji je Željko Škalamera objavio u Zagrebu, i uopće u Hrvatskoj, a uslijedio je iste godine i prilog *Toponimija Brsečine u Liburnijskim temama*, mali hommage svojem voljenom Brseču, za koji je izradio i izvanredne aksonometrijske prikaze, uz bezbrojne crteže i slike tijekom godina, dobro poznavajući svaki brsečki, a vjerojatno uz to i liburnijski kamen.

Najvažniji Škalamerin rad objavljen u Hrvatskoj je knjiga *Zagreb na geodetsko-katastarskim zemljovidima i u zemljišnim knjigama* iz 1994. g., rađen na isti onaj način na koji je Škalamera koncipirao većinu svojih glavnih pojedinačnih projekata. Prvotnu ideju skromnoga kataloga neke jubilarne geodetske i kartografske strukovne izložbe on je posve preokrenuo izradivši preciznu maketu knjige, koja je upravo tako na koncu i izvedena, a koju je još samo trebalo do kraja ispuniti i "dovršiti", nakon što su na temelju makete osigurana sredstva za tiskanje. Radi se zapravo o izrazito urbanološkoj knjizi, dragocjenom i dugo očekivanome ispunjenju istraživačke praznine, ponegdje i samog inicijalnog istraživanja od bitne i nezaobilazne vrijednosti za povijest grada. Iako Zagreb, koji srećom nema nikakav vojno zanimljiv strateški značaj, nema ni osobito veliku kartografsku baštinu, Ška-

lamera je metodološki i znanstveno temeljito (prepuštivši neka od poglavlja suradnicima) pokazao u kojoj je mjeri zato ona baština koju ipak ima dragocjena i presudna kao izvor urbane povijesti Zagreba. A jednako i svakoga drugog grada.

Netom prije toga, boraveći početkom 90-ih g. iz obiteljskih razloga u Torontu, gdje ga je zatekao rat, Škalamera se pozabavio jednom temom koja ga je odavno privlačila, kartografom Stjepanom Glavačem, te je u rukopisu ostavio čak dvije opsežne studije o njegovu radu, *Stjepan Glavač i njegovo djelo*, te *Stjepan Glavač u središnji luka između Jana Sambucususa i Jana Lipszkyja*, iz 1992, odnosno 1994. g. koje su ostale u rukopisu jer ih je smatrao nedovršenima, iako se radi o opsežnim, detaljnim i vrlo iscrpnim te metodološki uzornim ne samo kartografskim nego i integralnim prostornim analizama te valorizaciji opusa značajnog hrvatskog kartografa. Taj pokazni primjer historijsko-geografske analize, koja po znanstvenoj temeljitosti i savjesnosti u hrvatskoj geografiji nema premca, cjelovita je i interdisciplinarno relevantna uzorna raščlamba slojevitih kartografskih podataka i uspostavljanje analitičkih kriterija ispod kojih se više ne bi smjelo ići. Isto vrijedi i za jedan Škalamerin čisti kartografski rad, *Zemljovid Splitsko-dalmatinske županije* (s I. Stojakom), Split 1994, sjajni i nagrađivani prilog podizanju kvalitativnih kriterija u ne baš blistavom stanju hrvatske kartografije.

Svoje posljednje istraživačke godine, unatoč narušenu zdravlju, posvetio je Istri i osobito Rijeci, za koju je ostavio nedovršeni rukopis *Rijeka, grad i regija na zemljovidima i zemljišnim knjigama*. Integrirajući kartografsku analitičku metodu s neobično širokim povijesnim i povijesnoumjetničkim znanjem, Željko Škalamera stvorio je raznovrsno, bogato i iznimno poticajno djelo univerzalnih vrijednosti. Iako u Hrvatskoj nedovoljno poznato, ono svakako pripada i izrazito obogaćuje i hrvatsku kulturu i znanost, povijest umjetnosti i urbanologiju, geografiju i napose – kartografiju.